

ECATERINA TEODOROIU, THE WOMAN-SOLDIER

Mădălina-Elena POPESCU

PhD Student, „1 Decembrie 1918” University of Alba Iulia

Abstract: The representation of women in prominent social positions is a current topic, as the exercise of power by women is still limited, and therefore still in need of being addressed. Setting out from this premise, I am going to sketch up a portrait of Ecaterina Teodoriu, "the heroine of the Jiu River", a personality who made history on the battlefield of World War I, thereby creating a role model which was seldom fit for women at the time. Her exceptional life story has inspired movies and literature, out of which I have selected four to be discussed in this paper. I am working within the frame of multimedia studies of representation in the language of cinema, of fiction and of historiographical prose.

For the analysis of the two films and the two texts in which she appears as a character, we chose the method provided by the studies of representation, especially as defined by Stuart Hall (a long time associated with the Cultural Studies Department at the University of Birmingham) and Michael Foucault, a representative of social criticism (associated with the path-breaking University of Vincennes).

Woman's relationship with power has always been a tensed one, although history provides conclusive evidence that females are capable of governing a state, such as Romania's Queen Mary, who pursued politics behind the curtain.

Pages of history, such as those referring to the First World War, also mention a female personality, with an iron will, able to be at the head of an army, entering an exclusively male realm. Although she was perceived as educated in a male-dominated world, she stubbornly made her way to the battle field. She managed to change the stereotypes of the patriarchal society which constructs the woman figure as subject to male authority.

Ecaterina Teodoriu will remain as a heroine who managed, despite all social barriers, to enter a world previously reserved for the male gender, her heroism inspiring several representations in the movies, fiction, and historiographical prose.

Keywords: Ecaterina Teodoriu, woman-soldier, representation, a multimedia study, World War I history.

Ecaterina Teodoriu a intrat în istorie săvârșind o revoluție în percepția genului feminin din punctul de vedere al valorii contribuției sale la viața unei societăți. Ea a răsturnat viziunea misogină de până atunci, care i-a aplicat clișeu inferiorității - „Uite, muică, cine ne scapă de nemți!”¹ – creând un nou model, al femeii eroine, capabilă să lupte cu cel mai puternic inamic al poporului său pentru care și-a dat viața.

Într-un episod al filmului *Ecaterina Teodoriu*, regizat de Dinu Cocea (1978) se poate observa această tendință de depreciere a femeii, mai ales prin dorința lui Gheorghe Mănoiu, locotenentul ce avea în subordine Compania a VIII-a (din care făcuse parte și fratele ei),

de a o alunga de pe front. Deși este primită în pofida multor prejudecăți, reușește să se facă remarcată, având calități de lider, știind cum să-și conducă divizia, să o motiveze și să o ghideze prin puterea discursului.

¹ *Ecaterina Teodoriu-Film românesc*, disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=8PzpoLuS9Lk>, accesat pe 18. 02. 2020.

Mama sa ar fi vrut s-o protejeze, s-o vadă învățătoare, dar nu o ascultă, încalcându-i cuvântul din pricina datoriei față de neam. Mama Ecaterinei se resemnează în fața stăruinței ei : „Tu fă cum te-ndeamnă ăl de Sus, dacă nu ai milă de bătrânețele mele”².

Chiar și fratele său o ia în batjocură spunându-i că acolo unde este multă minte în cap e și prostie, dar nu se lasă intimidată, urmându-și țelul.

Abilă, înțelege că singurul mod de a ajunge pe front este doar prin generalul Dragalina, el fiind singurul care acceptă ceea ce celorlalți li se pare o nebunie, chiar dacă la început este reticent datorită mentalității epocii. Conștientă de calitățile sale discursive își găsește cele mai potrivite cuvinte pentru a-l convinge pe generalul Dragalina:

„Generalul Dragalina: Ce-o să zică lumea?/ Ecaterina: O să zică că sunteți singurul care a înțeles că și o femeie poate să lupte pe front./ Generalul Dragalina: „Da de unde?! O să zică că generalul a înnebunit”³.

Dă dovadă de altruism când îngrijește soldații, dar nu-și poate lua gândul de la dorința de a lupta pe front:

„Ecaterina: Eu vreau să lupt, dar nu mă primește nimeni pe front!”⁴.

În schimb, când pătrunde într-un spațiu destinat femeii, la Crucea Roșie, este primită imediat în sala de operații de doctorul Mureșean, dar din cauza pierderii ochelarilor, nu reușește să fie de folos doctorului și se vede dată afară.

Dorința sa de a pătrunde în armată este acerbă, chiar dacă toți cei din jur se opun:

„Măicuța: „Rostul femeii e să aline durerea, pravila naturii, copila mea!”⁵.

Chiar dacă inițial nu știa absolut nimic despre armată, nici măcar să tragă cu arma, nu consideră că nu s-ar putea adapta:

„Ecaterina: Nevoia te-nvață”⁶.

Fiind în minoritate, a fost nevoie să adopte strategii de acomodare prin imitarea modelelor masculine existente în acel mediu⁷.

² *Ecaterina Teodoriu-Film românesc*, disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=8PzpoLuS9Lk>, accesat pe 18. 02. 2020.

³ *Ecaterina Teodoriu-Film românesc*, disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=8PzpoLuS9Lk>, accesat pe 18. 02. 2020

⁴ *Ecaterina Teodoriu-Film românesc*, disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=8PzpoLuS9Lk>, accesat pe 18. 02. 2020.

⁵ *Ecaterina Teodoriu*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=8PzpoLuS9Lk>, accesat pe 18. 02. 2020.

⁶ *Ecaterina Teodoriu*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=8PzpoLuS9Lk>, accesat pe 18. 02. 2020.

⁷ S, Brière, *La progression des femmes dans des postes de direction dans l'administration publique en Tunisie et au Maroc*. Thèse de doctorat Nationale d'Administration Publique, Université du Québec, 2006, p. 44.

Când își ia rămas-bun de la mamă și de la soră, aceasta ar vrea s-o însoțească, dorindu-și să-i umeze exemplul. Tăierea părului poate fi interpretată ca renunțarea la feminitate pentru a putea pătrunde în lumea masculină. Deși e conștientă că o așteaptă vremuri grele nu-și pierde speranța, având întotdeauna argumente pentru a le închide gura celor care îi spuneau că frontul nu este locul potrivit pentru o femeie. Devine membră de onoare datorită progreselor sale, fiind numită de Regina Maria „micuța eroină”, pe care își dorea s-o facă celebră. Nefiind interesată de lumea aristocratică, de faimă, fuge din Casa Regală și se întoarce pe front.

Deși era bărbat, doctorul reușește să înțeleagă în final că acea tânără are un singur drum, acela de a fi pe front. Renunță chiar și la iubirea lui Mănoiu pe care îl percepe ca pe un egoist datorită dorinței lui de a o domina, de a-i trasa destinul. Chiar dacă nimeni nu o credea aptă pentru lumea în care a pătruns, și-a dovedit calitățile, fiind avansată la rangul de sublocotenentă, iar acea zi i se pare cea mai fericită zi din viața ei.

Iubirea este trezită în sufletul ei la apariția lui Mănoiu, care o consideră o persoană încăpățânată:

„Mănoiu: Întotdeauna ai făcut ce ai vrut tu”⁸.

Avansată la poziția de lider, bărbaților le este greu să accepte ideea de a fi conduși de o autoritate feminină, dar fiind înzestrată cu abilitate și inteligență, știe cum să le demonstreze bărbaților că se înșală în privința ei, adoptând o poziție modestă:

„Ecaterina: comandant, ostaș să fim totuna”⁹.

În ciuda reticenței cu care este întâmpinată în funcția de conducere, cu răbdare și ironie le induce soldaților ideea că nu au destulă siguranță și că trebuie să se obișnuiască cu gândul de a fi conduși de o femeie.

Moartea sa este una eroică, ea sacrificându-se pentru țara sa, ultimele sale cuvinte fiind:

„Ecaterina: Înainte, băieți!”¹⁰.

Nici în ultima clipă nu își pierde speranța că ostașii vor reuși să învingă trupele nemțești. Din existență periferică pe frontal destinat eroilor masculine, ea devine aceea care este în avangardă, îndemnându-i să înainteze. Se poate spune că versiunea cinematografică a lui Dinu Cocea este sincronă cu mișcarea feministă de la cea dată în Occident.

În al doilea film, *Triunghiul morții*, regizat de Sergiu Nicolaescu(1999) există deosebiri în reprezentarea personajului. După clișeele epocii comuniste este reprezentată ca femeia perfectă fără slăbiciuni și fără viață sentimentală, fiind o persoană trasă la indigo pentru a întruchipa un anumit rol. Deși nu apare în foarte multe

⁸ *Ecaterina Teodoriu*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=8PzpoLuS9Lk>, accesat pe 18. 02. 2020.

⁹ *Ecaterina Teodoriu*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=8PzpoLuS9Lk>, accesat pe 18. 02. 2020.

¹⁰ *Ecaterina Teodoriu*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=8PzpoLuS9Lk>, accesat pe 18. 02. 2020.

scene, cele în care este înfățișată sunt suficiente pentru a observa diferențele. Este catalogată ca o prezență unică, recunoscută căreia nu i se refuză absolut nimic. Generalul Averescu o admiră:

„Generalul Averescu: „Nu ți-e greu pe front?/ Ecaterina: M-am obișnuit”¹¹.

Apare reprezentată direct pe front ca și cum locul ei ar fi fost acolo de la început. Îi oferă ajutorul masculin, chiar și o pereche de mănuși cadou, nemaifiind luată în derâdere. Prezența sa pe front atrage iubirea tuturor soldaților, fiind oarecum nemulțumită că niciunul nu i-a mărturisit:

„Ecaterina: „Și dacă o vor face când vor fi îngeri, va fi prea târziu”¹².

A doua scenă semnificativă este cea în care se află internată, primind vizita reginei Maria care îi oferă o altă lume pentru a o face să renunțe la front:

„Regina: Sunt fericită să te cunosc! Am să te rog să mă cauți, voi găsi un loc de cinste pentru tine/ Ecaterina: „Locul meu e pe front, lângă camarazii mei!”¹³.

La fel ca generalul Averescu este întrebată dacă nu îi este frică de moarte:

„Regina Maria: Nu ți-e teamă de moarte?/ Ecaterina: M-am obișnuit, Măria Ta!”¹⁴.

În acest film apare tehnica reflectării poliedrice, fiind catalogată de o femeie ca o fată blândă, plăpândă, iar de un alt personaj feminin ca anormală.

În scena în care regele merge pe front pentru a saluta soldații, singura care nu are nevoie de prezentare este chiar Ecaterina:

Regele: „Dorești să fac ceva în special pentru dumneata?/ Ecaterina: „Doresc să revin pe linia I, la plutonul meu, Majestate!”¹⁵.

Văzând că încă nu a fost repusă în funcție, luptă pentru țelul său, mergând la generalul Averescu care o ofensează prin apelativul „duduie”:

„Ecaterina: Lupt de șase luni pe front, am fost rănită de două ori și dumneavoastră îmi spuneți duduie?/ Generalul: Ai dreptate! Iartă-mă! Te ascult, sublocotent!/ Nu am primit încă numirea, domnule general! Generalul: Azi îi faci numirea. E clar?”¹⁶.

¹¹ *Triunghiul morții*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=M2SXWkU1V1A>, accesat pe 19.02. 2020.

¹² *Triunghiul morții*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=M2SXWkU1V1A>, accesat pe 19.02. 2020.

¹³ *Triunghiul morții*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=M2SXWkU1V1A>, accesat pe 19.02. 2020.

¹⁴ *Triunghiul morții*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=M2SXWkU1V1A>, accesat pe 19.02. 2020.

¹⁵ *Triunghiul morții*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=M2SXWkU1V1A>, accesat pe 19.02. 2020.

¹⁶ *Triunghiul morții*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=M2SXWkU1V1A>, accesat pe 19.02. 2020.

Episoadele romantice cu Mănoiu nu mai apar, el fiind reprezentat ca un simplu coleg care o îmbrățișează pentru a-i ura bun venit. Atentă la nevoile subalternilor săi, este ascultată în postura de lider. Bărbații se apropie de ea oarecum cu o teamă și respect, fiindu-le teamă să nu o deranjeze.

„Nelu: Vă supăr?/ Ecaterina: Nu, spune!/ Nelu: V-am adus niște cartofi./ Ești nou la mine în pluton.”¹⁷.

Când îi înmânează lucrurile fratelui său nu se lasă năpădită de durere.

Scena morții este redată diferit în *Triunghiul morții*, fiind prevestită de un vis cu o mireasă. Deși era abătută din cauza acestuia, nu-și neglijează sarcinile pe front, conducându-și subalternii pe front:

„Ecaterina: Hai, băieți mai repede! Du-te! Du-te!”¹⁸.

Dacă în filmul anterior este prezentată când înaintează, aici este reprezentată când se retrage, ordonându-le același lucru subalternilor:

Ecaterina: „Retragerea!”¹⁹.

Moartea sa este pusă pe seama unei fantasme întruchipate în mireasă, chemarea ei determinând-o să iasă după piatră pentru a fi împușcată. Ecaterina rămâne prizonieră a stereotipului femeii pentru care iubirea primează.

Deși nu a fost reprezentată în foarte multe scene în acest film, finalul prezintă un discurs ținut de generalul Averescu potrivit căruia Ecaterina este catalogată ca o eroină care s-a sacrificat pentru neamul său:

Generalul Averescu: „Copila Plaiului Jiului, o dâră luminoasă, Cătălina Teodoroiu ne-a umplut inima de bucurie!”²⁰.

Există și numeroase texte care au ca temă viața Ecaterinei Teodoroiu și faptele sale mărețe, unul dintre el fiind scris de Dumitru Almaș, integrat în volumul al II-lea al *Povestirilor istorice*. Este reprezentată ca „o fată vitează”, „iubitoare”, „bună”, „cuminte” și „iubitoare de țară”. Dorința sa de a deveni soldat este izvorâtă din dorința de a-și înlocui fratele pe front, pe sergentul Nicolae Teodoroiu, și pentru a-l răzbuca. Este redat și episodul în care este luată ca prizonieră de nemți, dar datorită abilității feminine, curajului și voinței sale reușește să scape, deși toți au crezut că nu va mai reuși să scape cu viață. Chiar și nemții s-au mirat când au văzut o femeie în postura de soldat, fapt ce denotă aceeași societate misogină chiar și peste granițele României. Evadarea sa i-a minunat pe toți, mai ales că a reușit să aducă informații prețioase despre atacul

¹⁷ *Triunghiul morții*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=M2SXWkU1V1A>, accesat pe 19.02. 2020.

¹⁸ *Triunghiul morții*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=M2SXWkU1V1A>, accesat pe 19.02. 2020.

¹⁹ *Triunghiul morții*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=M2SXWkU1V1A>, accesat pe 19.02. 2020.

²⁰ *Triunghiul morții*, film disponibil pe <https://www.youtube.com/watch?v=M2SXWkU1V1A>, accesat pe 19.02. 2020.

germanilor, fiind numită din acest motiv „Eroina de la Jiu”. Rănită într-o bătălie la ambele picioare, a reușit să-și revină și să se reîntoarcă pe front. A fost răsplătită cu virtutea militară și avansată la gradul de sublocotent. Din nefericire, a murit pe front, dar istoria o venerază ca pe o eroină²¹. Observăm că toate aceste evenimente din viața Ecaterinei au fost reprezentate și în filmul ce îi poartă numele, singurul episod care lipsește fiind idila cu Mănoiu.

Un text ficțional în care apare reprezentată este cel extras din *Cartea eroilor*, având și un titlu sugestiv, *Botezul focului*. Este descrisă din nou ca o femeie care își dorea să pătrundă pe front, lovindu-se de tot felul de bariere ale societății misogine: „-Vreau să mă înrolez voluntar ca simplu soldat!/ Unii îi răspundeau în glumă: -Lasă, fetițo, că nu s-au isprăvit bărbații din țara asta!/ Alții cu ironie: „Vrei să ne împiedicăm de fuste când pornim la atac?/ Alții cu brutalitate: Vrei să râdă dușmanii de noi că au ajuns muierile să ne învețe să luptăm?”²².

Sufletul îi era plin de amărăciune, sperând ca măcar fratele său să o înțeleagă. Deși este singurul care îi recunoaște calitățile de luptătoare, acesta încearcă să-i traseze rolul său în societate: „Diavolițo, e drept că nu ne-ai face de rușine! Dar, vezi, trebuie să rămâie cineva și cu bătrânii acasă.”²³. Acest stereotip patriarhal al femeii de a sta acasă, este considerat ca un gest de lașitate: „Fata se împotrivi, ochii îi scânteiau mânioși: Acasă să rămână lașii, Niculae. Avem mulți lași și trădători”²⁴.

Intrarea sa în război se datorează morții fratelui care se stinge chiar sub ochii ei. Poate fi asemănată cu un Hamlet feminin, a cărei sarcină constă în restabilirea ordinii, în săvârșirea dreptății chiar cu arma fratelui: „Cătălina ridică arma fratelui său și o sărută, apoi se adresează tuturor, vorbind calm, cu o hotărâre de nestrămutat: -El mi-a spus că atât cât vor fi brațele lui, nu va fi nevoie să lupt eu! Dar acum brațele lui au împietrit. Arma lui, stropită încă de sânge, o voi purta eu mai departe! Ostași, mă primiți lângă voi?/ Caporalul Drăghici, înalt și spătos, cu mustățile îngălbenite de tutun, îndrăzni primul: Păi, s-o primim, doar e sora lui Niculae! Și-a lui Ion”²⁵.

Apare reprezentată ca o ființă sensibilă, firavă, îmbracată cu o manta uriașă de generalul Dragalina, care plânge de bucurie când comandantul îi oferă titlul de luptătoare voluntară, ocazie cu care o învață că soldații nu plâng: „[...] eu cred că meriți cu prisosință titlul de luptătoare voluntară. Sunt mândru că faci parte din brigada mea. Ei, dar ce-i, eroule, plângi? Soldații nu plâng, domnișoară, e prima literă a regulamentului militar”²⁶.

La prima ei tragere cu arma, intitulată metaforic „botezul focului”, este muștrată: „-Am doborât unul...S-a prăbușit lângă iz. Când.../- Mai încet, morișca lui Dumnezeu. Trebuie să încep cu o muștrare. Focul se dechide la comandă”²⁷. Primește ca pedeapsă dublarea a două schimburi de sentinela și să învețe pe de rost capitolul cu deschiderea

²¹ Dumitru Almaș, *Povestiri istorice. Volumul al II-lea*, București, Editura Algora, 2019, p. 89-90.

²² Nicolae Tautu, *Ecaterina Teodoroiu. Botezul focului*, în *Din cartea eroilor*, București, Editura Junimea, 1978, p. 170.

²³ Ibidem, p. 171.

²⁴ Ibidem, p. 171.

²⁵ Ibidem, p. 172.

²⁶ Ibidem, p. 174.

²⁷ Ibidem, p. 175.

focului, iar ca recompensă o pungă de bomboane – un amestec semnificativ de percepție dublă a ei, ca femeie-copil și ca militar.

În această poveste narativă tăierea părului apare ca un gest simbolic al botezului focului: „Domnule sublocotenent, la noi în sat, la orice botez se tie moțul!...Eu, acum, la botezul focului, îmi tai codițele... E permis după regulament, domnule sublocotenent?!²⁸.

Își găsește sfârșitul tot în luptă, tot cu aceleași cuvinte eroice: „Înainte! Sunt cu voi, înainte²⁹. Moartea sa pricinuieste durere în sufletul sublocotenentului Pănoiu, care îi „ridică trupul puțintel în brațe” și căruia îi rămăseră în minte cuvintele sale. Este plânsă de întregul popor, natura însăși părând să vibreze cuprinsă de tristețe: „Plâneau castanii toamnei timpurii. [...] Și soldații le adunau plânsul în inimi grele ca de plumb. Spre seară a venit un grup de țărani cu buchete de flori³⁰.

În pofida diferențelor de viziune sau de limbaj mediatic, Ecaterina Teodoroiu se înalță din aceste reprezentări ale sale ca eroină a unei epopei istorice.

Referințe:

Almaș, Dumitru, *Povestiri istorice. Volumul al II-lea*, București, Editura Algora, 2019.

Brière, S, *La progression des femmes dans des postes de direction dans l'administration publique en Tunisie et au Maroc*. Thèse de doctorat Nationale d'Administration Publique, Université du Québec, 2006.

Tautu, Nicolae, *Ecaterina Teodoroiu. Botezul focului*, în *Din cartea eroilor*, București, Editura Junimea, 1978.

Webiografie:

<https://arheologiacopilariei.wordpress.com/2017/08/22/ecaterina-teodoroiu-eroina-de-la-jii/>, accesat pe 16. 02. 2020.

<https://www.youtube.com/watch?v=8PzpoLuS9Lk>, accesat pe 18. 02. 2020.

<https://www.youtube.com/watch?v=M2SXWkU1V1A>, accesat de 19.02. 2020,

<https://www.stiriutile.ro/povestea-eroinei-ecaterina-teodoroiu-asa-cum-nu-e-scrisa-manuale/>, accesat de 19.02. 2020.

<https://www.facebook.com/DosareSecrete/posts/1194449334266295/>, accesat de 19.02. 2020.

<https://revues.imist.ma/index.php/CER/article/view/24478/12972>, accesat de 15.02. 2020.

Acknowledgement: Această lucrare a fost realizată cu sprijinul proiectului POCU 125040, cu titlul: „Dezvoltarea învățământului terțiar universitar în sprijinul creșterii economice - PROGRESSIO”, proiect cofinanțat din Fondul Social European prin Programul Operațional Capital Uman 2014 – 2020.

²⁸ Ibidem, p. 176.

²⁹ Ibidem, p. 179.

³⁰ Ibidem, p. 182.